

EUROPEISKA
KOMMISSIONEN

Bryssel den 3.6.2025
COM(2025) 266 final

**RAPPORT FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET, RÅDET,
EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

**om efterhandsutvärderingen av programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap
(andra delen), efterhandsutvärderingen av programmet Ett Europa för medborgarna
och interimsvärderingen av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och
värden**

{SWD(2025) 133 final}

1. Inledning

I denna rapport presenteras resultaten av Europeiska kommissionens utvärdering¹. Den består av följande tre delar:

1. Efterhandsutvärderingen av programmet [Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap](#)², med en bedömning av dess långsiktiga effekter och hållbarhetseffekter på grundval av resultaten från den första delen av efterhandsutvärderingen³ som slutfördes 2022.
2. Efterhandsutvärderingen av programmet [Ett Europa för medborgarna](#)⁴, med en bedömning av de uppnådda resultaten och dess långsiktiga effekter och hållbarhetseffekter.
3. Interimsutvärderingen av [programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden](#)⁵, med en bedömning av dess preliminära resultat.

I enlighet med riktlinjerna för bättre lagstiftning⁶ bedöms dessa tre program utifrån kriterierna ändamålsenlighet, effektivitet, samstämmighet, EU-mervärde och relevans.

Syftet med programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap⁷ var att bidra till den fortsatta utvecklingen av ett område som främjar, skyddar och faktiskt tillämpar jämlikhet och mänskliga rättigheter. Detta enligt fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget), fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, samt enligt de internationella konventioner om mänskliga rättigheter som unionen har anslutit sig till. Parallellt med detta stödde programmet Ett Europa för medborgarna initiativ för att stärka hågkomsten av Europas nutidshistoria och öka medborgarnas delaktighet på EU-nivå. Sedan 2021 har programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden strävat efter att stödja och utveckla öppna, demokratiska, jämlika, inkluderande och rättighetsbaserade samhällen som bygger på rättsstatsprincipen. Detta innefattar ett dynamiskt och livskraftigt civilsamhälle som uppmuntrar demokratisk, medborgerlig och social delaktighet och som vårdar den rika mångfalden i det europeiska samhället, på grundval av gemensamma värden, en gemensam historia och gemensamma minnen.

Utvärderingen bygger på fakta som har samlats in genom en underlagsstudie utförd av externa experter⁸. Vid utvärderingen bedömdes den föregående konsekvensbedömningen⁹ i syfte att analysera ett eventuellt förslag till ett europeiskt program för kultur, rättigheter och värden. Utvärderingen beaktar även interimsutvärderingen av programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap¹⁰, den första delen av efterhandsutvärderingen av programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap och interimsutvärderingen av programmet Ett Europa för medborgarna¹¹. Interimsutvärderingen av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden bygger också på resultaten från den andra delen av efterhandsutvärderingen av

¹ Se arbetsdokumentet från kommissionens avdelningar som åtföljer rapporten.

² Förordning (EU) nr 1381/2013 av den 17 december 2013.

³ Med tanke på att ett betydande antal projekt fortfarande pågick under 2021 gav den första delen av efterhandsutvärderingen av programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap ([COM\(2022\) 118 final](#)) en översikt över fördelningen av medel och bedömde de preliminära resultaten. I denna rapport presenteras den andra delen av efterhandsutvärderingen med fokus på programmets långsiktiga effekter och hållbarhetseffekter.

⁴ Förordning (EU) nr 390/2014 av den 14 april 2014.

⁵ Förordning (EU) 2021/692 av den 28 april 2021.

⁶ [Bättre lagstiftning: riktlinjer och verktyg](#).

⁷ Förordning (EU) nr 1381/2013, artikel 3.

⁸ Vissa utmaningar identifierades kopplade till uppgifternas kvalitet, särskilt när det gäller tillgång till och analys av uppgifter för programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap. Dessa utmaningar begränsades i möjligaste mån för att få fram tillförlitliga resultat.

⁹ [SWD\(2018\) 290 final](#).

¹⁰ [SWD\(2018\) 358 final](#).

¹¹ [SWD\(2018\) 086 final](#).

programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap 2014–2020 samt efterhandsutvärderingen av programmet Ett Europa för medborgarna¹².

Efterhandsutvärderingarna av programmen Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap och Ett Europa för medborgarna omfattar genomförandeperioden 1 januari 2014–31 december 2020 och all verksamhet i alla deltagande länder¹³ under den perioden. Interimsutvärderingen av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden omfattar genomförandeperioden 1 januari 2021–31 december 2023 och all verksamhet i deltagande länder¹⁴ under den perioden.

Samråd genomfördes med ett stort antal intressenter, däribland EU-medlemsstater som är medlemmar i relevanta programkommittéer, sökande till programmet och stödmottagare, expertgrupper, byråer, kontaktpunkter för programmet, det civila samhällets organisationer och allmänheten. Totalt sett var det mer än 1 000 intressenter som gav återkoppling under hela samrådsprocessen¹⁵.

I denna rapport sammanfattas utvärderingens huvudsakliga resultat. Den innehåller iakttagelser och pekar ut områden som kan förbättras och som kommissionen kan överväga för innevarande programperiod och för nästa finansieringscykel.

2. Utvärderingens viktigaste resultat

Programmen Ett Europa för medborgarna och Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap har varit effektiva när det gäller att uppnå målen. Lärdomar från dessa program, bland annat om att förenkla förfaranden i syfte att öka effektiviteten för såväl Europeiska kommissionen som för stödmottagarna, samt att förbättra synligheten, har lett till förbättringar inom ramen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden. Mot bakgrund av dessa förbättringar kan man också dra slutsatsen att programmet är på väg att uppnå sina mål. I utvärderingen drogs även slutsatsen att det finns ett bevisat behov av ett program för att hantera frågorna som omfattas av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden. De huvudsakliga resultaten som presenteras nedan är strukturerade enligt de fem utvärderingskriterierna. Varje kriterium tas upp för varje program.

2.1. Effektivitet

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap har varit effektivt när det gäller att uppnå målen. Det nådde på ett effektivt sätt ut till en rad olika organisationer, däribland offentliga myndigheter, det civila samhällets organisationer och forskningsenheter, och säkerställde att en rad intressentgrupper gynnades av programmets initiativ. Initiativen var inriktade på icke-diskriminering, jämställdhet, skydd av barn och förebyggande av rasism och våld, samtidigt som de indirekt omfattade alla individer i EU som är utsatta för diskriminering, intolerans eller våld. Även om målgrupperna var väl fördelade över de specifika målen var vissa grupper oftare kopplade till specifika syften, vilket tyder på en flexibel och

¹² Uppgiftsinsamlingen för efterhandsutvärderingarna av programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap (andra delen) och programmet Ett Europa för medborgarna genomfördes parallellt med interimsutvärderingen av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden. Samtidigt utformades och planerades den övergripande utvärderingen så att man skulle kunna använda resultaten från de två efterhandsutvärderingarna som underlag för analysen av interimsutvärderingen.

¹³ Alla EU:s medlemsstater, Island och Serbien var berättigade att delta i programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap. Liechtenstein var endast berättigat för vissa specifika mål. Programmet Ett Europa för medborgarna genomfördes förutom i alla EU-medlemsstater även i sex andra deltagande partner: Albanien, Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Montenegro, Nordmakedonien och Serbien.

Denna beteckning påverkar inte ståndpunkter om Kosovos status och är i överensstämmelse med FN:s säkerhetsråds resolution 1244/1999 och med Internationella domstolens utlåtande om Kosovos självständighetsförklaring.

¹⁴ Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden tillämpas i alla EU-medlemsstater. I november 2024 omfattade deltagande partner även: Albanien, Bosnien och Hercegovina, Kosovo, Serbien och Ukraina.

¹⁵ Den metod och de instrument som användes för att genomföra samråden anpassades efter vilken intressentgrupp det rörde sig om: ett offentligt samråd online baserat på ett frågeformulär, intervjuer, fokusgrupper, överläggningar och riktade enkäter. De kompletterade data och uppgifter som samlats in med andra metoder, t.ex. skrivbordsundersökningar och fallstudier.

anpassningsbar strategi inom programmet som effektivt tillgodoser olika behov och sammanhang.

Antalet finansierade bidrag och upphandlingskontrakt, liksom den andel av budgeten som avsatts för de nio specifika målen, visar att programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap bidrog mest till att främja ett effektivt genomförande av principen om icke-diskriminering och till att förebygga och bekämpa alla former av våld mot barn, ungdomar, kvinnor och andra riskgrupper i enlighet med planerna i de årliga arbetsprogrammen. **De flesta projekt som finansierades inom ramen för programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap bidrog dock till flera specifika mål** och inte bara till det mål för vilket finansieringen hade mottagits.

I linje med de särskilda målen är en av de saker som programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap har lyckats uppnå antalet strukturella samordningsmekanismer som har inrättats med alla intressenter, inbegripet romer, för genomförande av de nationella strategierna för integrering av romer¹⁶. Dessutom ökade sysselsättningsgraden för kvinnor i EU¹⁷ från 62,4 % till 66,2 % i slutet av programmet; löneskillnaderna mellan kvinnor och män¹⁸ i EU minskade till 12,3 % och andelen personer som anser att våld mot kvinnor i hemmet är oacceptabelt¹⁹ ökade från 84 % till 96 %. Alla dessa resultat är positiva. Däremot är det inte möjligt att fastställa orsakssamband, med tanke på att flera faktorer utöver programmet kan ha bidragit till de framsteg som återspeglas i respektive indikatorer. Finansiering från programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap bidrog till anordnandet av Access City-priset, Europeiska dagen för personer med funktionsnedsättning och informationsseminarier i medlemsstaterna, samt till genomförandet av EU-intyget om funktionsnedsättning i medlemsstaterna.

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap har visat långsiktiga resultat efter perioden 2014–2020. Flera verktyg och mekanismer för gränsöverskridande samarbete och gränsöverskridande nätverk skapades. Tack vare finansiering från programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap kunde intressenter arbeta i hela EU och bygga långsiktiga förbindelser för att främja och genomföra sina strategier på lång sikt. Dessutom tenderade de typer av verksamhet som finansierades att ge långsiktiga effekter (t.ex. ökad kunskap och medvetenhet till följd av utbildnings- och upplysningsverksamhet). Mellan 2016 och 2020 deltog mer än 2,3 miljoner människor i utbildningsverksamhet.

Programmet tvingades hantera externa faktorer, av vilka covid-19-pandemin hade störst påverkan. Trots att man fick anpassa tidsplaner och flytta projektverksamheten till onlineplattformar verkade pandemin inte påverka de finansierade projektens effektivitet. Detta även tack vare de åtgärder som kommissionen vidtog (t.ex. flexibilitet vid förlängning av bidragsavtalens löptid). Positivt nog uppmuntrade pandemin stödmottagarna att bättre utnyttja digital teknik och samarbeta online.

Programmet omfattade alla medlemsstater och det största antalet projekt genomfördes av organisationer i Italien, Belgien, Grekland och Spanien. **På det hela taget var intressenterna nöjda med hur ansökningsomgångarna offentliggjordes och hur informationen spreds.** Små gräsrotsorganisationer ställdes dock inför utmaningar när det gällde att få tillgång till information om finansieringsmöjligheter, vilket tyder på ett behov av bättre uppsökande verksamhet och stöd.

¹⁶ Antalet ökade från noll år 2013 till en i alla 27 medlemsstater år 2023.

¹⁷ Eurostat, *Employment and activity by sex and age - annual data*, https://doi.org/10.2908/LFSI_EMP_A.

¹⁸ Eurostat, *Gender pay gap in unadjusted form by NACE Rev. 2 activity*, https://doi.org/10.2908/EARN_GR_GPGR2.

¹⁹ Särskild Eurobarometer 449: Könrelaterat våld, DOI: 10.2838/009088.

Programmet Ett Europa för medborgarna

Programmet Ett Europa för medborgarna uppnådde sina allmänna och särskilda mål. Även om det inte är möjligt att fastställa orsakssambandet visar Eurobarometeruppgifter att andelen EU-medborgare som känner sig som européer²⁰ ökade från 63 % 2014 till 72 % 2023, långt över programmets mål på 59 %. I linje med de resultatrelaterade indikatorer som fastställs i förordning 390/2014²¹ uppskattade programmets stödmottagare att över 9,3 miljoner deltagare var direkt involverade i verksamhet i båda programområdena, och 388 miljoner människor var involverade över hela EU. Dessa siffror är betydande, men uppskattningen bör tolkas försiktigt på grund av förbehåll när det gäller kvaliteten på rapporteringen om antal deltagare. Programmet stödde också genomförandet av över 2 500 projekt i hela EU och 14 707 deltagande organisationer inom alla verksamheter. Det är därför rimligt att hävda att programmet i viss utsträckning kan ha bidragit till de framsteg som noterats i Eurobarometerundersökningen om medborgarskap under årens lopp.

Stödmottagarna ansåg att deras projekt hade uppnått sina förväntade resultat. En tredjedel av deltagarna i det offentliga samrådet konstaterade att **programmet hade lyckats öka medvetenheten om EU:s gemensamma historia och värderingar, och öka den medborgerliga och demokratiska delaktigheten. De separata programområdena för hågkomst och det civila samhällets verksamhet hjälpte till att ge tydliga och separata bidrag till uppnåendet av de allmänna och specifika målen.**

Programmet Ett Europa för medborgarna stödde projekt som gav resultat med potential för långsiktiga effekter. Dess nätverksnytta²², ringa administrativa börda, inkludering och breda tematiska omfattning var framgångsfaktorer som förstärkte de långsiktiga effekterna. Flera exempel hittades på hur verksamheten fortsatte efter att ett projekt hade avslutats eller gav en effekt utöver projektets förväntade resultat, t.ex. utvecklingen av politiska initiativ på lokal nivå för att ge mer stöd till icke-statliga organisationer som arbetar med utsatta grupper och inrättandet av regionala dialogplattformar för intressenter.

De mest betydande oväntade effekterna på programmet var kopplade till covid-19-epidemin, som ledde till att projekt drabbades av förseningar eller betydande utmaningar vid genomförandet. Detta påverkade dock inte nödvändigtvis resultaten eftersom stödmottagarna anpassade sig snabbt och på samma sätt som för programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap var kommissionens åtgärder effektiva. Den påskyndade digitalisering som pandemin orsakade hade positiva bieffekter som gjorde att vissa organisationer i det civila samhället nådde ut till fler människor än planerat med hjälp av virtuella verktyg.

Bidrag beviljades stödmottagare i alla medlemsstater. Programmet var främst synligt för större stödberättigade organisationer med ett stort nätverk och ett tydligt fokus på att söka finansieringsmöjligheter. Stödmottagarna lyfte fram hur de trodde att programmet kunde ha främjats mer proaktivt, t.ex. genom sociala och interaktiva medier. Trots detta lyckades programmet locka ett växande antal förstagångssökande under årens lopp (med en topp på 66 % år 2019), vilket tyder på att potentiella sökande hade varit eller hade blivit medvetna om programmet.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden

Efter halva tiden är **programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden på god väg att uppnå sina mål.** Projekten och deras föreslagna verksamheter och resultat

²⁰ En indikator som används som måttstock för medborgarnas förståelse av unionen, dess historia och mångfald, och för att förbättra villkoren för medborgerlig och demokratisk delaktighet på unionsnivå.

²¹ Förordning (EU) nr 390/2014 av den 14 april 2014, artikel 15 och bilaga III.

²² Dvs. underlätta internationellt samarbete i hela EU, skapa tematiska nätverk på nischområden och utbyta bästa praxis med likasinnade organisationer.

överensstämmer med de typer av åtgärder som planeras i programmet inom alla dess segment. Dessutom **har programmet redan överträffat de flesta målen kopplade till indikatorerna**. Utifrån de fakta som har samlats in är det sannolikt att interventionslogikens planerade resultat kommer att uppnås, även om det fortfarande är för tidigt att göra en definitiv bedömning.

Utifrån de fakta som har samlats in för denna utvärdering **låg de tilldelade projekten i linje med EU:s politiska prioriteringar, tillgodosåg ett verkligt behov på området, baserades på väletablerade metoder och starka partnerskap som hade inrättats i förväg, hade en stark EU-dimension och skapade europeiskt mervärde²³, samt planerade realistiska och hållbara resultat²⁴**. Alla tillfrågade intressenter var överens om att mekanismerna för förnyat beviljande inom segmenten Unionens värden och Daphne tillgodosåg viktiga behov inom det civila samhället. Samtidigt visade insamlade fakta också att **behovet av ökad EU-finansiering** för värden, rättigheter och medborgarskap fortfarande inte har åtgärdats. Bristen på resurser som anslås till dessa kritiska områden kan begränsa förmågan att uppfylla målen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden.

Externa faktorer, t.ex. covid-19, Rysslands anfallskrig mot Ukraina, Brexit²⁵ och särskilda nationella sammanhang, har haft en begränsad inverkan på programmet som helhet. Covid-19 ledde till förseningar i genomförandet av vissa projekt, men detta verkar inte i sig ha påverkat programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden. Dessutom har covid-19 och Rysslands anfallskrig mot Ukraina återspeglats i arbetsprogrammen 2021–2022 och 2023–2025²⁶ och på så sätt har programmets relevans bibehållits.

Programmets synlighet är i huvudsak beroende av de nationella kontaktpunkterna och webinarier. Informationen delas också via flera andra kanaler²⁷ som når ut till potentiella sökande i hela EU. **Programmet verkar vara måttligt välkänt i EU:s medlemsstater, men främst bland större organisationer med internationella nätverk eller i större städer**. De nationella kontaktpunkternas insatser för att öka programmets synlighet och intressenternas engagemang uppskattades mycket. Uppgifterna som lämnades belyste dock möjligheterna att öka kännedomen om programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden, särskilt utanför dess egna, snävt avgränsade målgrupper.

Programmet omfattar alla EU-medlemsstater och ett antal länder utanför EU som frivilligt valde att delta i programmet. Den **geografiska balansen har också förbättrats för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden**, med en högre andel projekt i Östeuropa än inom de föregående programmen²⁸.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden visar ett starkt engagemang för att integrera jämställdhet och främja en mer inkluderande och rättvis strategi i sin verksamhet. För att säkerställa ett effektivt genomförande, och på grundval av en praxis som började tillämpas redan under föregående program, har programmet integrerat

²³ Stödmottagare som intervjuades och deltog i undersökningar ansåg att EU-dimensionen i programmet var en av dess främsta styrkor och en drivkraft för att ansöka om att bedriva verksamhet i flera EU-medlemsstater. I vissa fall var det endast möjligt att arbeta över hela Europa och att främja och genomföra EU:s strategier tack vare finansiering inom ramen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden.

²⁴ Det första beviljade bidraget var ofta en språngbräda för att vidareutveckla metoder och tillvägagångssätt för efterföljande projekt och bidrog till att befästa organisationernas nätverk.

²⁵ Flera av de intervjuade beklagade att Förenade kungariket hade valt att inte förhandla om deltagande i programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden.

²⁶ Rysslands anfallskrig mot Ukraina betonades i arbetsprogrammet för 2023–2025, särskilt i ansökningsomgångarna för europeisk hägkomst (beakta utmaningen med historisk snedvridning och revisionism), om barns rättigheter (psykisk hälsa) och könsrelaterat våld och våld mot barn (stöd till offer för krigsförbrytelser). Betoningen av ”solidaritet” inom segment 3 (Medborgarnas engagemang och delaktighet) kan också ses som ett svar på både Rysslands anfallskrig mot Ukraina och covid-19.

²⁷ Exempelvis ett nyhetsbrev från GD Rättsliga frågor som lanserades 2019, EU:s portal för finansiering och anbud, informationsmöten om ansökningsomgångar osv.

²⁸ Mot bakgrund av dessa resultat verkar avsaknaden av nationella kontaktpunkter i Belgien, Bulgarien, Irland, Malta, Ungern och Polen inte ha påverkat den geografiska balansen 2021–2023, med tanke på att det finns andra informationskanaler riktade till potentiella sökande.

jämställdhet i sina ansökningsomgångar och utvärderingsmetoder²⁹³⁰. Dessutom bedöms och poängsätts varje projekt som finansieras genom bidrag på grundval av dess bidrag till jämställdhet. Trots de betydande insatserna för utbildning och vägledning fortsatte ett stort antal stödmottagare att se införlivande av genusperspektivet som en utmaning. Resultaten på jämställdhetsområdet³¹ för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden jämfört med likvärdiga EU-finansieringsprogram³² visar att det förstnämnda programmet avsätter den största andelen finansiering för projekt som särskilt syftar till att främja och stärka jämställdhet, vilket är i linje med programmets mål. **Mellan 2021 och 2023 bidrog var fjärde euro av finansieringen från programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden i form av bidrag i hög grad till jämställdhet.** Dessutom var ungefär hälften av alla bidragsfinansierade projekt nära sammankopplade till främjandet av jämställdhet³³.

2.2. Ändamålsenlighet

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap

I förordningen om programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap fastställs en budget på 439 476 000 euro för 2014–2020 med årliga belopp som fastställs i arbetsprogrammen. I augusti 2024 hade 91 % av den anslagna budgeten använts till bidrag och upphandling³⁴. Trots covid-19-pandemin bekräftade stödmottagarna att de hade använt den finansiering de tilldelades som planerat, även om pandemin fortfarande var den faktor som oftast nämndes som en faktor som påverkade utgifterna. Å ena sidan minskade budgeten för resor och uppehåll på grund av pandemin, men å andra sidan ökade den interna kostnaden för projekt, t.ex. på grund av förlängd projekttid (utan extra medel) eller oplanerade kostnader i samband med övergången till onlineseminarier och poddar.

De flesta stödmottagare var nöjda med den aktuella informationen om ansökningsomgångar, kriterierna för bidragsberättigande, urvalsprocessen och den återkoppling de fick. Införandet av portalen eGrants 2016 fick blandade reaktioner: vissa uppskattade hur lätt den var att använda och andra hade tekniska svårigheter. Den aktuella utvärderingen bekräftade resultaten av den första delen av efterhandsutvärderingen där det konstaterades att små organisationer, såsom det civila samhällets organisationer och gräsrotsorganisationer, kämpade med att säkra samfinansieringsnivån på 20 % som krävdes. Intressenter ansåg att både ansökan och rapportering var betungande³⁵. Intressenterna föreslog en övergång till ett mer resultatorienterat tillvägagångssätt, något som samtidigt hanterades inom ramen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden med finansiering i form av enhetsbelopp. Dessutom har antalet årliga resultat, som stödmottagarna anser vara

²⁹ Sökande måste visa hur de kommer att respektera och övervaka jämställdhet under projektgenomförandet och experter som anlitas för att stödja utvärderingen av förslag utbildas i att spåra utgifter med anknytning till jämställdhet som en del av [kommissionens arbete för att integrera jämställdhet i EU:s budget](#). Det är en strategi som har bidragit till kapacitetsuppbyggnad bland experter och förbättrad uppgiftsinsamling, inbegripet könsuppdelade uppgifter.

³⁰ Informationsmöten och dokument med frågor och svar ger vägledning om hur man integrerar jämställdhetsperspektivet i förslag.

³¹ Resultaten för jämställdhet är poäng som tilldelas projektförslag som en del av kommissionens arbete för att integrera jämställdhet i EU:s budget.

³² Asyl-, migrations- och integrationsfonden (Amif), programmet Kreativa Europa, Europeiska socialfonden + (ESF+), Erasmus+, Horisont Europa, programmet för rättsliga frågor och Life-programmet.

³³ Mellan 2021 och 2023 fick omkring 23 % av bidragsfinansieringen från programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden poängen 2, baserat på den metod för jämställdhetsintegrering som antagits av Europeiska kommissionen, och 53 % av finansieringen fick poängen 1. Metoden bygger på ett poängsystem med fyra poäng. Poäng 2 ges till insatser vars främsta mål är att förbättra jämställdheten. Poäng 1 ges till insatser där jämställdhet är ett viktigt och avsiktligt mål, men inte huvudorsak till insatsen. Uppgiftskälla: Uppgifter om Europeiska kommissionens budgetutfall.

³⁴ Eftersom utbetalningar är utestående för flera bidrag som avslutades 2024 kommer denna procentandel sannolikt att öka ytterligare.

³⁵ En del av den återkoppling som mottogs gällde onödiga upprepningar i rapporteringen och ändringar av rapporteringskraven under genomförandeperioden.

alltför höga, också minskats inom ramen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden.

Trots att stödmottagarna betonade den administrativa börda som ansöknings- och rapporteringsprocessen innebär **uppvägs fördelarna med programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap tydligt kostnaderna för dem.** Det fanns inte bara ett intresse av att fortsätta att ansöka om finansiering, utan för många återkommande sökande **fyllde programmet en verklig lucka genom att tillhandahålla oberoende finansiering, och i många fall kunde ingen annan finansiering ha omfattat de teman och typer av verksamheter som finansierades.**

Programmet Ett Europa för medborgarna

I förordning 390/2014 fastställs budgeten för programmet Ett Europa för medborgarna till 185 468 000 euro. Budgeten utökades två gånger under genomförandeperioden: 2014 med 2,25 miljoner euro och 2020 med 6,9 miljoner euro. Med undantag för 2014 och 2020 förblev programutgifterna stabila under åren och i linje med planerna i respektive arbetsprogram.

Antalet godkända ansökningar varierade kraftigt³⁶ och ett stort antal förslag av god kvalitet kunde inte finansieras. **För stödmottagarna uppvägs fördelarna med programmet Ett Europa för medborgarna dess kostnader** och de flesta av dem absorberade framgångsrikt den finansiering de tilldelades. De som hade svårt att absorbera medlen hade problem på grund av de extraordinära omständigheter som uppstod under covid-19-pandemin. Nästan alla stödmottagare inom programmet Ett Europa för medborgarna ansåg att ansökningsförfarandet var tydligt, tillgängligt, enkelt och okomplicerat. Det är dock viktigt att notera att programmet redan använde sig av finansiering med enhetsbelopp när det inte förlitade sig på eGrants-systemet (som programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap gjorde från 2016 och framåt). För vissa stödmottagare inom programmet Ett Europa för medborgarna kan övergången till eGrants-systemet ha medfört utmaningar, vilket har lett till att de uppfattar de tidigare förfarandena som enklare i jämförelse.

De förenklingar som hade gjorts under de successiva ändringarna av programmet förbättrade tillgängligheten för organisationer i det civila samhället av alla typer och storlekar. Användningen av enhetsbelopp och enhetskostnader var ett framgångsrikt inslag i programmet.

Även om det var en utmaning för vissa mindre organisationer och gräsrotsorganisationer i civilsamhället godtogs samfinansieringskravet som en nödvändighet som bidrar till att mobilisera ytterligare medel. De flesta stödmottagare hade inga särskilda svårigheter med att anskaffa de ytterligare medlen. De ökade förskottsbetalningarna, från 40 % till 50 % 2019 och 60 % 2020 gjorde det ännu enklare för mindre organisationer att få tillgång till programmet.

Programmets finansiering ledde till värdefulla resultat som i sin tur bidrog till programmets mål och EU:s bredare politiska mål och prioriteringar. I utvärderingen identifierades dock några fall där den administrativa bördan kunde ha minskats ytterligare, t.ex. genom mer vägledning.

Kommunikationen mellan kommissionen och stödmottagarna var öppen och tydlig. Urvalsförfarandet ansågs i allmänhet vara rättvist och öppet, och det noterades att kommissionen gav lämplig återkoppling om resultaten. **Generellt sett ansågs rapporteringskraven ha varit tydliga, okomplicerade och enkla** även om mindre erfarna stödmottagande organisationer skulle ha uppskattat mer omfattande vägledning och utbildning

³⁶ Från endast 6 % för projekt inom det civila samhället till 30 % för förslag i den första fasen av vänortssamverkan.

om rapporteringskrav och rapporteringsformulär. Gruppen för civil dialog, ett särskilt inslag i programmet Ett Europa för medborgarna, lämnade meningsfulla synpunkter.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden

Analysen av effektivitetskriteriet bekräftade att **fördelarna med programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden hittills uppväger stödmottagarnas kostnader** för deltagandet.

De **främsta fördelarna** med finansieringen var direkt projektrelaterade (dvs. **möjlighet att genomföra den önskade strategin**), men även kopplade till **ökat nätverksarbete och samarbete med partner i andra länder** samt **ökad synlighet och erkännande av organisationen** på grund av dess EU-finansiering. Möjligheten att **testa innovativa metoder för att ta itu med samhällsutmaningar** där nya intressenter deltar och som gynnar deras målgrupper genom ökad kapacitetsutveckling konstaterades också vara viktiga fördelar med finansieringen. Levnadskostnadskrisen innebar dock att finansieringens fördelar minskade avsevärt. Många stödmottagare kämpade för att upprätthålla planerad projektbudget och i vissa fall tvingades de justera den planerade verksamhetens omfattning.

De **främsta effekterna** av de nya genomförandefunktioner³⁷ som kommissionen har infört inom ramen för programmet är **förbättrad förutsägbarhet, minskad byråkrati, förstärkt programövervakning³⁸ och införlivande av fler gräsrotsorganisationer och mindre organisationer** genom mekanismer för förnyat beviljande³⁹. Ett undantag från denna allmänna förenkling och minskade byråkrati är enhetskostnader. Deras införande på kommissionens verksamhetsnivå förefaller ha ökat komplexiteten, särskilt eftersom de inte återspeglar de faktiska kostnaderna för verksamheten och medför utmanande begränsningar av resekostnaderna.

Tidsramarna för ansökningsprocessen är adekvata och **information om ansökningsomgångarna når de sökande när de behöver den**. För projektens stödmottagare har **de huvudsakliga kostnaderna för programmet varit kopplade till personalkostnader och de resurser som krävs för att investera i ansökningsprocessen**. Hur kostnaderna uppfattades varierade: små organisationer uppfattade dem som mycket höga, men för större organisationer med professionella anbudsgupper verkade kostnaderna utgöra mindre av en utmaning. Den **administrativa bördan har identifierats som en risk för mycket små projekt** (t.ex. vänortssamverkan), bland annat på grund av utmaningarna med att använda eGrants-systemet. Detta kan avskräcka sökande från att ansöka eftersom den insats som krävs är större än det relativt begränsade bidragsbelopp som förväntas.

Även om tillfredsställelsen med kommissionens återkoppling på ansökningarna var hög verkar det finnas utrymme för att förbättra samstämmigheten i detaljnivån som tillhandahålls och för att förtydliga vad kommissionen förväntar sig av ansökningarna⁴⁰.

När det gäller rapporteringen **förtydligades rapporteringskraven väsentligt jämfört med programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap**. Minskade rapporteringskrav har exempelvis gjort det möjligt för projekt att bli mer resultatnriktade.

³⁷ Fleråriga arbetsprogram, enhetsbelopp, mekanism för förnyat beviljande och ramar för övervakning av programresultat.

³⁸ Det finns en ram för övervakning av programmets resultat och särskilda datainsamlingsverktyg för insamling av indikatorer för resultat och utfall.

³⁹ Alla intressenter som deltog i samråd i samband med utvärderingen bekräftade att införandet av omfinansiering till tredje parter (dvs. ekonomiskt stöd till tredje parter) har bidragit till att förbättra tillgången till EU-finansiering för mindre organisationer och gräsrotsorganisationer genom förenklade ansökningsprocesser som underlättas av "mellanhänder".

⁴⁰ Sökande föreslog till exempel ökad tydlighet gällande den terminologi och metod som används och att mer specifika exempel och bästa praxis skulle införas.

De begränsade exemplen på ineffektivitet som har konstaterats gällde rapporteringskrav för stödmottagare som beviljats administrationsbidrag⁴¹. **Förfarandet för att begära budgetändringar framhölls också som betungande.** Uppgiftsinsamlingen genom EU:s undersökning om rättvisa, rättigheter och värden – ett av programmets övervakningsverktyg – kritiserades också för dess bristande relevans för målgrupper, dess längd och kravet på insamling av jämlikhetsdata⁴².

I utvärderingen identifierades också **eGrant-systemets brist på användarvänlighet** och tekniska problem som en viktig faktor som påverkar programmets effektivitet⁴³.

Slutligen visar det begränsade antalet verktyg för informations- och kommunikationsteknik (IKT) som upphandlats eller beviljats, jämfört med andra typer av finansierade verksamheter, att det finns utrymme att i ännu högre grad utnyttja digitaliseringsmöjligheter på projektnivå.

2.3. Samstämmighet

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap

Utvärderingen bekräftade resultaten från den första delen av efterhandsutvärderingen som visade att **programmets mål och insatser var förenliga med EU:s bredare politik och prioriteringar.** Detta säkerställdes genom programplaneringens utformning, där prioriteringarna i ansökningsomgången styrdes av specifika strategiska utvecklingslinjer och kommissionens prioriteringar. Programmet finansierade verksamhet inriktad på förebyggande, skydd och stöd till brottsoffer, inbegripet upplysningsåtgärder riktade mot allmänheten, utbildning av yrkesverksamma och kapacitetsuppbyggnad av organisationer och strukturer som arbetar med dessa frågor. Det stärkte hbtqi-personers ställning, gav stöd till offer för hatbrott och främjade deras rättigheter. Verksamhet finansierades för att stödja personer med funktionsnedsättning och främja deras rättigheter, och för att stödja romer och främja deras inkludering och rättigheter. Programmet finansierade även verksamhet för att förbättra jämställdhet genom att främja ekonomiskt oberoende, förena yrkes- och privatliv och minska löneklyftan mellan kvinnor och män, samt verksamhet som syftar till att få slut på könsrelaterat våld. Dessutom införlivades jämställdhetsintegrering och främjandet av jämställdhet i programmets utformning. Dessa aspekter måste införlivas och utvärderas i alla finansierade projekt så att jämställdhet kan ingå i verksamhetens utformning, genomförande, övervakning och utvärdering.

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap bidrog också till de nya prioriteringar⁴⁴ för kommissionen som dess ordförande Ursula von der Leyen har satt upp för 2019–2024.

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap kompletterade EU:s andra finansieringsinstrument⁴⁵. Samstämmighet säkerställdes genom de olika stadierna i programmets livscykel: från de mål som fastställs i förordningen, via genomförandet (årliga arbetsprogram) och fram till projektets start. Omkring en tredjedel av programmets stödmottagare som har rådfrågats för denna utvärdering uppgav att de hade fått finansiering från andra källor⁴⁶. Stödmottagarna rapporterade inte någon brist på samstämmighet eller överlappning med dessa finansieringskällor eller med nationella, regionala eller lokala fonder.

⁴¹ Tidpunkten för rapporterna anpassades inte alltid till stödmottagarnas räkenskapsår, vilket ledde till ansökningar om förlängning. Detta berodde ofta på att de uppgifter som krävdes ännu inte var tillgängliga vid den planerade tidpunkten för rapportering, eftersom de var beroende av att stödmottagaren först avslutade sitt räkenskapsår. Rapporteringsmallen var dessutom utformad för projektbaserad rapportering och detta kanske inte är lämpligt för alla typer av stödmottagare.

⁴² Undersökningen anpassades i september 2024 på grundval av tidigare återkoppling från stödmottagarna.

⁴³ Även om systemet nyligen reviderades kunde dess effektivitet inte bedömas inom ramen för denna utvärdering.

⁴⁴ [En ambitiösare union. Min agenda för Europa. Politiska riktlinjer för nästa Europeiska kommission, 2019–2024.](#)

⁴⁵ T.ex.: Erasmus+, programmet Rättsliga frågor, Horisont 2020, Amif, ESF, Kreativa Europa och Europeiska regionala utvecklingsfonden.

⁴⁶ T.ex. från FN:s organ eller Visegradfonden.

Programmet Ett Europa för medborgarna

Programmet Ett Europa för medborgarna var förenligt med EU:s politik och prioriteringar. I likhet med programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap konstaterades det i utvärderingen att programmet Ett Europa för medborgarna var anpassat till kommissionens prioriteringar för 2014–2020, men även att det visade flexibilitet när det gäller att anpassa sig till den nya kommissionens prioriteringar för 2019–2024. Projekt som finansierades genom programmet behandlade kritiskt viktiga frågor såsom falska nyheter, mediekunnighet och e-demokrati. Många var inriktade på solidaritet och social inkludering, användningen av digitala verktyg för att öka det demokratiska engagemanget och upprätthållandet av EU:s värderingar. På det hela taget försökte alla projekt främja en starkare demokratisk delaktighet. Den ökade digitaliseringen under covid-19-pandemin tydliggjorde i ännu högre grad denna inriktning. De årliga arbetsprogrammen rekommenderade konsekvent potentiella stödmottagare att använda sociala medier proaktivt i syfte att nå ut till yngre generationer i synnerhet. Detta lyckades väl, vilket framgår av det stora antalet deltagare under 30 år i programmet som helhet (nästan hälften av det uppskattade antalet direkta deltagare). Programmet underlättade nedifrån och upp-verksamhet som bidrog till centrala EU-prioriteringar.

Programmet stödde det europeiska medborgarinitiativet – ett unikt transnationellt instrument som gör det möjligt för EU-medborgare att delta direkt i lagstiftningsprocessen – i linje med EU:s mål att stärka deltagandedemokratin. **Programmet kompletterade andra EU-program**⁴⁷ och stödde unik verksamhet som förbättrade dess tydliga bidrag till EU:s mål. Programmets egenskaper främjade nätverksarbete på ett effektivt sätt och skapade nya möjligheter till synergier. Detta var särskilt värdefullt för att förbättra det gränsöverskridande samarbetet, underlätta utbildnings- och kulturutbyte genom andra program som Erasmus+ och främja bilaterala partnerskap med samverkande organisationer. **Ett fokus på kulturarv och åminnelseverksamhet låg i linje med initiativ som Europaåret för kulturarv (2018), något som belyser programmets roll när det gäller att främja en gemensam europeisk identitet.**

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden fyller en unik funktion inom EU:s policy- och finansieringslandskap och åtgärdar luckor där annan finansiering inte finns tillgänglig. Detta bekräftades av stödmottagarna och det offentliga samrådet. **Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden erbjuder fördelar som inte finns samlade i andra program**, t.ex. EU-omfattande täckning, ett brett urval teman, möjligheten att säkra oberoende finansieringskällor, ett särskilt fokus på EU:s värden, bidrag av betydande storlek, administrationsbidrag och mekanismer för förnyat beviljande. Det framgår tydligt att **programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden i det stora hela fyller vad som annars skulle vara ett tomrum i finansieringslandskapet för värderingar och rättigheter.**

Eftersom finansieringsgapet är betydande använder dock stödmottagarna – om de kan – även andra finansieringskällor, t.ex. Visegradfonden. För vissa specifika ämnen försöker stödmottagarna komplettera finansieringen inom ramen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden med finansiering från andra EU-program såsom Erasmus+ och Horisont Europa, eller med statlig finansiering (på nationell, regional och lokal nivå).

⁴⁷ T.ex. Erasmus+, Kreativa Europa och Europeiska socialfonden. Synergier mellan dessa program utnyttjades på plats, särskilt genom tillfälligt och informellt samarbete mellan nationella strukturer, t.ex. nationella kontaktpunkter för programmet Ett Europa för medborgarna, kontaktkontor för Kreativa Europa och nationella programkontor för Erasmus+.

När det gäller den interna samstämmigheten inom programmets fyra segment har inga särskilda problem uppstått. Stödmottagarna förefaller bekväma med den gemensamma arkitektur som har ersatt de föregående programmen och anser inte att det är ett problem att dela upp teman över olika segment. **Den nya programarkitekturen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden** – att tillhandahålla EU-finansiering inom områdena värderingar, rättigheter och medborgarskap under ett enda program – **ansågs främja samstämmighet och synergier mellan olika politiska prioriteringar och konstaterades ha bidragit till en mer helhetsinriktad strategi för att ta itu med samhällsutmaningar och gynna EU:s värderingar.**

Programmets genomförande är förenligt med EU:s internationella åtaganden och mål, inbegripet FN:s mål för hållbar utveckling. I ansökningsomgångarna görs systematiska hänvisningar till internationella åtaganden. Resultatmätningar av EU:s budget visar endast en begränsad grön budgetering för övergripande gröna prioriteringar hittills – vilket också beror på programmets karaktär – men det finns trots allt flera projekt med en klimatförändringsaspekt.

2.4. Europeiskt mervärde

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap

Insamlade fakta bekräftade att **programmets resultat endast kunde ha uppnåtts genom åtgärder på EU-nivå. Programmet bidrog till ett konsekvent och enhetligt genomförande av EU-lagstiftningen och en bred medvetenhet hos allmänheten om de rättigheter som följer av den.** Som redan förklarats ovan var ökad kunskap och medvetenhet ett av de viktigaste resultaten som stödmottagarna rapporterade.

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap bidrog till att **utveckla ett ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna och förbättra det gränsöverskridande samarbetet,** vilket tydligt framgår av de 157 gränsöverskridande nätverk som skapades mellan 2016 och 2020. Programmet bidrog också till att **förbereda och sprida bästa praxis och att skapa minimistandarder, praktiska verktyg och lösningar för att hantera gränsöverskridande eller EU-omfattande utmaningar.** Resultaten av dessa insatser användes fortfarande efter att projekten hade avslutats.

Genom att tillhandahålla oberoende finansiering gjorde programmet det möjligt att hantera känsliga ämnen som inte skulle ha finansierats på nationell nivå. Nästan alla intervjuade stödmottagare bekräftade att **om programmet inte hade upprätthållits skulle de nationella regeringarna sannolikt inte ha fyllt tomrummet.** Programmet förstärkte kapaciteten hos ett stort antal viktiga aktörer i det civila samhället och människorätsorganisationer. Flera stödmottagare som beviljats administrationsbidrag betonade att finansieringen från programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap hade varit grundläggande för deras organisation och att de inte skulle ha kunnat fortsätta med sin verksamhet utan den.

Programmet Ett Europa för medborgarna

De effekter som har identifierats genom programmet Ett Europa för medborgarna skulle troligen inte ha uppnåtts utan programmets särskilda stöd på EU-nivå. Många stödmottagare skulle ha haft svårt att genomföra projekt i liknande omfattning eller med samma effekt.

Programmet svarade särskilt på det civila samhällets utmaningar kopplade till bristen på finansiering för arbetsområden som är kritiska för det europeiska medborgarskapet. **Det var avgörande för insatser som krävde gränsöverskridande samarbete och ett bredare europeiskt perspektiv, eftersom inga liknande nationella och regionala program kunde**

matcha programmets räckvidd och omfattning. Programmet finansierade verksamhet som involverade medborgare och organisationer från flera deltagande länder och främjade en känsla av europeisk identitet och tillhörighet. Det fortsatte därför att fylla vad som annars skulle ha varit en lucka och skapa villkor som innebär lika tillgång till programmet för alla, förutom vissa mindre organisationer.

Resultaten kunde kvantifieras genom antalet projekt som omfattade flera länder, och omfattningen av det gränsöverskridande samarbete som uppnåddes. Programmets förmåga att överbrygga nationella skillnader och främja en sammanhållen europeisk strategi var avgörande för att hantera de olika utmaningar som finns på nationell nivå. På programnivå ingick ett transnationellt partnerskap i 70 % av projekten. Genom att underlätta gränsöverskridande partnerskap och utbyte av bästa praxis gjorde programmet det möjligt för organisationer i det civila samhället av alla storlekar att delta i mer inkluderande och effektiva verksamheter. Detta stöd var avgörande för att stärka organisationernas kapacitet att verka i större skala eller utanför sitt vanliga verksamhetsområde. Även om de flesta stödmottagare inte alltid ansåg att finansieringen från programmet Ett Europa för medborgarna var kritisk var den ändå avgörande för att hjälpa dem att uppnå mer än vad de hade kunnat göra utan den. Tack vare programmet kunde organisationer genomföra särskilda projekt och nå en bredare publik, särskilt på områden där nationella eller regionala finansieringsalternativ har varit begränsade. I vissa fall var finansieringen nödvändig för organisationers överlevnad i utmanande finansieringslandskap.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden

Eftersom det i många EU-medlemsstater saknas offentliga medel inom tematiska områden som omfattas av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden **förblir programmets finansiering en viktig bidragsgivare till det civila samhällets arbete på dessa områden.** Programmet ger ett mervärde utöver vad medlemsstaterna kan skapa på egen hand.

De flesta intressenterna ansåg att den offentliga finansieringen av transnationella projekt som arbetar med rättigheter och samhällsutmaningar i medlemsstaterna var minimal till obefintlig. Många organisationer i det civila samhället stod också inför utmaningar när det gällde att få nationella medel på områdena jämlikhet och icke-diskriminering och att bekämpa våld mot kvinnor. I detta sammanhang betonades att **möjligheten att få direkt finansiering från kommissionen är något som i hög grad bidrar till rättvisa och oberoende.**

Insamlade fakta tyder på att man sannolikt skulle se en negativ effekt utan programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden. Eventuellt skulle detta kunna påverka det redan krympande medborgerliga utrymmet i hela EU och avsevärt fördröja framstegen mot jämställdhet och jämlikhet överlag. Återkoppling från intressenter bekräftade också att om finansieringen från programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden upphör skulle detta bidra till en ytterligare nedgång i känslan av europeiskt medborgarskap och europeisk identitet, fler hinder för personer med funktionsnedsättning, ökat våld mot barn, ökad extremism och radikalism samt ytterligare splittring.

2.5. Relevans

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap fortsatte att vara relevant genom att effektivt ta itu med både befintliga och framväxande behov inom EU, inbegripet ihållande samhällsutmaningar såsom diskriminering av hbtqi-personer, romer, personer med funktionsnedsättning och äldre. Frågor som rör hatbrott, hatpropaganda och våld mot kvinnor och barn, och som har uppstått i särskilda sammanhang som onlinemiljön och covid-19-pandemin, stod också i centrum för programmet.

Takten i framstegen⁴⁸ mot fullständig jämlikhet och grundläggande rättigheter i hela EU visar att programmets mål fortfarande är relevanta. Samtidigt bekräftar den höga andelen ansökningar under specifika mål den starka efterfrågan på stöd. Den flexibla programplaneringen säkerställde att programmet kunde svara på det dynamiska sociopolitiska landskapet inom EU och förbli relevant för intressenters och medborgares föränderliga behov.

På grund av covid-19-pandemin behövde programmet ha flexibilitet vad beträffar förfaranden, tidsplaner och verksamheter. Stödmottagarna var mycket positiva till hur de relaterade utmaningarna hanterades och det faktum att projektens framsteg säkrades. Stödmottagarna ansåg att programmet även var lyhört för politiska faktorer och, i mindre utsträckning, ekonomiska faktorer. När det gäller utmaningar noterades inflationen och begränsningar i kriterierna för stödberättigande, särskilt för länder utanför EU, som viktiga frågor.

Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap lyckades effektivt nå ut till marginaliserade och utsatta grupper, t.ex. våldsoffer, etniska minoriteter och barn. Detta i linje med de kritiska utmaningar som det europeiska samhället står inför. Programmet visade sig ha betydande relevans för stödmottagarna eftersom finansieringen stämde överens med deras strategiska mål; de behövde inte anpassa sin verksamhet på ett oproportionerligt sätt. Inriktningen på kapacitetsuppbyggnad, kunskapsutbyte och strukturellt stöd tillgodosåg på ett effektivt sätt stödmottagarnas behov⁴⁹. Programmet hjälpte även nätverk att växa och konsolideras, vilket var avgörande för att öka insatsernas genomslag och främja internationellt samarbete.

Vissa stödmottagare föreslog följande förbättringsområden: mer uppmärksamhet på intersektionalitet när det gäller att ta itu med frågor som rör jämställdhet och social inkludering, större fokus på framväxande frågor såsom desinformation, psykisk hälsa och utvecklingen i den tidiga barndomen, samt inkludering av länder utanför EU för bättre internationellt samarbete.

Programmet Ett Europa för medborgarna

Anpassningen till EU:s bredare politiska mål och prioriteringar och främjandet av en känsla av europeisk identitet som uppnåddes genom programmet Ett Europa för medborgarna förblir relevanta mål. Genom att stödja medborgarinitiativet stärkte programmet det demokratiska livet och gjorde det möjligt för medborgare att påverka EU:s politik. Kommissionens insatser för att öka medvetenheten och förbättra medborgarinitiativets tillgänglighet visade på en praktisk strategi för medborgarinflytande. Programmet uppmuntrade också medborgarnas delaktighet genom gräsrotsinitiativ, främjade en känsla av tillhörighet och ömsesidig förståelse bland européer och tillhandahöll plattformar för meningsfull dialog och åtgärder i gemensamma frågor. Vänortssamverkan innebar gränsöverskridande interaktion och kulturutbyte som främjade en europeisk identitet och en pågående dialog om integration och gemensamma värderingar, samtidigt som projekt om europeisk hågkomst bidrog till en gemensam förståelse av europeisk historia.

Programmet Ett Europa för medborgarna var relevant för de slutliga stödmottagarna och hanterade främst behov och målgrupper inom tematiska områden som fortfarande är relevanta i dag. Programmets struktur stödde ett brett spektrum av initiativ i linje med

⁴⁸ Den särskilda Eurobarometerundersökningen 535 visade t.ex. att diskriminering fortfarande är utbredd: av andelen tillfrågade som instämde i detta uttalande angav 42 % grunden religion eller övertygelse, 45 % ålder, 49 % funktionsnedsättning och 54 % sexuell läggning. Se: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2972>. I detta sammanhang bör det noteras att EU-lagstiftningen endast omfattar dessa grunder på vissa av livets områden.

⁴⁹ Många mottagare av administrationsbidrag noterade exempelvis att kapacitetsuppbyggnadsinsatser stödde deras organisatoriska utveckling och långsiktiga hållbarhet. Många stödmottagare betonade också att finansieringen gjorde det möjligt för dem att inleda projekt som de annars inte skulle ha kunnat genomföra. Denna finansiering fungerade ofta som en grund för ytterligare projektutveckling och metodologiska framsteg.

behoven och prioriteringarna hos organisationer i det civila samhället och gav dem flexibilitet att anpassa projekt till specifika tematiska områden.

Stödmottagarnas huvudsakliga inriktning på medborgarnas engagemang och delaktighet tydliggjorde programmets relevans, med tanke på dess medborgarfokus. Organisationer i det civila samhället var också en viktig målgrupp som återspeglade programmets åtagande att främja en öppen dialog och ett öppet samarbete, något som är avgörande för att uppnå EU:s politiska mål. Offentliga myndigheter var föremål för påverkansarbete och programmets relevans förbättrades genom att främja en effektiv dialog mellan det civila samhället och beslutsfattare. Inkluderingen av utsatta grupper visade också programmets engagemang för att minska ojämlikheter och införliva marginaliserade röster i den demokratiska processen.

Det rådde samförstånd bland stödmottagarna om att programmets prioriteringar hade anpassats väl till de största behoven i medlemsstaterna när det gäller samhällsengagemang och hågkomst. En betydande andel av deltagarna i det offentliga samrådet ansåg också att programmålen fortfarande var relevanta för de aktuella utmaningarna och behoven i deras medlemsstater. Förlängningen av projekt som finansierades genom programmet belyste dess relevans ytterligare, eftersom en betydande andel av stödmottagarna fick finansiering för projekt som byggde på tidigare initiativ och tidigare resultat. Detta tyder på att programmets stöd låg i linje med tidigare behov och prioriteringar, vilket säkerställer att finansieringen förblir relevant över tid.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden är fortfarande relevant mot bakgrund av dess mål som anges i förordning 2021/692⁵⁰. De fakta som samlades in för denna utvärdering bekräftar de luckor som har identifierats i konsekvensbedömningen. EU står inför stora utmaningar när det gäller jämlikhet, rättigheter och demokrati. Trots framsteg på vissa områden utsätts många EU-medborgare fortfarande för diskriminering, våld och ojämlikhet. Covid-19-pandemin och Rysslands anfallskrig mot Ukraina har förstärkt dessa problem, särskilt när det gäller utsatta grupper som barn, personer med funktionsnedsättning och kvinnor. På det hela taget belyser dessa utmaningar behovet av ökade insatser för att främja jämlikhet, rättigheter och demokrati i EU, inbegripet ett ökat stöd till det civila samhället och medvetandehöjande initiativ.

Uppgifterna tyder på en **mycket stark koppling mellan behoven hos intressenter, däribland det civila samhällets organisationer, och de åtgärder som finansieras genom programmet**, vilket bidrar till EU:s förmåga att möta ovannämnda utmaningar. Detta svarar inte bara direkt på mottagarorganisationernas uppdrag och strategier, utan gör det även möjligt för dem att nå nya målgrupper. Den EU-omfattande dimensionen ansågs också möta civilsamhällesorganisationernas ambitioner och behov av att genomföra projekt som involverar flera länder för att stärka lärande och genomslag.

Stödmottagarna betonade att finansieringen från programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden, liksom finansieringen från de föregående programmen, hade varit centrala för att hantera viktiga prioriteringar och initiativ som var avgörande för deras organisationers tillväxt och hållbarhet. Finansieringen gjorde det möjligt för dem att genomföra projekt som de inte skulle ha kunnat genomföra annars, och dessa projekt skapade ofta en grund för ytterligare projektarbete⁵¹.

⁵⁰ Förordning (EU) 2021/692 av den 28 april 2021, artikel 2.

⁵¹ När det gäller metoder och material.

Den tematiska inriktningen i de ansökningsomgångar⁵² som offentliggjordes mellan 2021 och 2023 var relevant för de flesta intressenter som tillfrågades för denna utvärdering: den är en av programmets viktigaste styrkor. Vissa luckor kvarstår dock, främst när det gäller att i högre grad inkludera teman som rör klimatförändringar och energi, intersektionalitet, tillhandahållande av tjänster, desinformation, krigsförbrytelser och stöd till brottsoffer. Programmet var också relevant för de slutliga stödmottagarna; ”medborgare” var den grupp som oftast identifierades bland dem som gynnades av det.

Programmet har redan visat sin flexibilitet när det gäller att anpassa sig till föränderliga behov, både när det gäller processer och förfaranden för att bemöta folkhälsorestriktionerna under covid-19 och konsekvenserna av Rysslands anfallskrig mot Ukraina, och tematiskt.

Det finns fortsatt utrymme att i större utsträckning tillvarata de möjligheter som digitaliseringen medför. Programmets strategi utvecklades för att hålla takt med digitaliseringen, som ingår i de breda definitionerna för finansiering. Dessa aspekter verkar dock ännu inte ha skapat intresse eller förmåga att svara på möjligheterna som erbjuds eftersom endast ett fåtal IKT-verktyg har finansierats hittills.

3. Slutsatser och lärdomar

3.1. Slutsatser

På det hela taget **uppnådde programmen Ett Europa för medborgarna och Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap sina mål och programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden gör också goda framsteg mot sina mål.** Programmets mål är fortfarande mycket relevanta. På grundval av resultaten i denna utvärdering finns det ingen anledning att inte sträva efter att uppnå de allmänna och särskilda målen för programmets segment eller att ändra målen, strategin för de olika segmenten eller omfördelningen av temaområden över de olika segmenten.

Både programmet Ett Europa för medborgarna och programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap stödde projekt som gav resultat med potential för långsiktiga effekter⁵³. Ett betydande antal stödmottagare i båda programmen var också återkommande mottagare av verksamhetsbidrag inom ramen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden.

Mellan 2021 och 2023 **nådde programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden ut till 3 033 organisationer i det civila samhället** med stödverksamhet och kapacitetsuppbyggande verksamhet i alla medlemsstater. Sammanlagt **förväntas minst 44 miljoner människor delta i projekt som tilldelades 2021–2023.** Projekten bidrar till **programresultaten på ett hållbart sätt.** Även om det är för tidigt efter halva tiden att göra definitiva bedömningar av programmets framgångar och påverkan tyder den höga graden av konkurrens, den höga nivån av projektkontinuitet och den nära överensstämmelsen mellan ansökningsdokumentationen och EU:s prioriteringar på att projekten bidrar till att uppnå programmets mål på ett hållbart sätt.

Den mycket höga andelen kvalitetsprojekt bidrar positivt till att uppnå de politiska målen. Det finns dock en **brist på finansiering inom segmenten för jämlikhet, rättigheter och**

⁵² De omfattade t.ex. frågor som kapacitetsuppbyggnad och medvetenhet om EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna; bekämpning av alla former av intolerans, rasism, främlingsfientlighet och diskriminering; lika deltagande och lika representation av kvinnor och män i det politiska och ekonomiska beslutsfattandet och att angripa könsstereotyper; främjande av demokratisk delaktighet genom att diskutera Europas framtid och många andra.

⁵³ T.ex.: möjligheten för ungdomar att engagera sig i EU; ökad förmåga att samla in pengar och ökad operativ förmåga hos de deltagande organisationerna; skapande av hållbara resultat och projektresultat som kan återanvändas och spridas samt bidrag till kunskapsutbyte och upplysning avseende särskilda ämnen inom programmets tematiska tillämpningsområde.

jämställdhet och för att bekämpa våld mot kvinnor och barn, och det kan begränsa möjligheten att uppfylla målen för dessa segment inom programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden.

Även om de föregående programmen redan omfattade alla medlemsstater har **den geografiska balansen förbättrats inom ramen för programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden**, med en högre andel projekt i Östeuropa. **Nationella kontaktpunkter och tjänsterna som de tillhandahåller potentiella sökande är en viktig del av programmet.** Deras försenade utnämning eller till och med frånvaro i vissa EU-medlemsstater har dock hittills inte lett till någon underrepresentation av stödmottagare från dessa medlemsstater. **Programmets synlighet är fortfarande begränsad** och det är främst välkänt bland större organisationer med EU-omfattande nätverk.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden har i hög grad bidragit till att främja jämställdhet med god praxis som skulle kunna lyftas fram som en modell för att främja jämställdhet – och jämlikhet i allmänhet – genom strategisk finansiering och initiativ. Detta är kopplat till ekonomiska bidrag där var fjärde euro i bidragsfinansieringen har bidragit till jämställdhet i hög grad. Omkring hälften av de bidragsfinansierade projekten är nära sammankopplade med främjande av jämställdhet. Uppgifterna pekade dock på behovet av att ägna större uppmärksamhet åt intersektionalitet för att ta itu med frågor som rör kön och social inkludering.

Externa faktorer, t.ex. covid-19, Rysslands anfallskrig mot Ukraina och särskilda nationella sammanhang, har haft en begränsad effekt på programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden. Covid-19 påverkade både projektverksamhet som fick stöd från programmet Ett Europa för medborgarna och projektverksamhet som fick stöd från programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap. Även om pandemin krävde justeringar uppmuntrade den också stödmottagarna att bättre utnyttja digital teknik och att samarbeta online.

De nya inslagen i programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden har lett till effektivitetsvinster för kommissionen och stödmottagarna genom att förbättra förutsägbarheten, stärka övervakningen och minska administrations- och rapporteringsbördan. Inslagen har redan återspeglat lärdomarna från programmen Ett Europa för medborgarna och programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap om behovet av förenkling och infört ändringar som genomförs i alla EU:s program. Ansöknings- och rapporteringsprocessen inom programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden står sig väl i jämförelse med programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap, men är mer komplicerad för mindre organisationer som städer och kommuner jämfört med programmet Ett Europa för medborgarna (detta även till följd av eGrants-systemets införande). I programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden infördes finansiering med enhetsbelopp för att ytterligare minska den administrativa bördan. Införandet av enhetskostnader på kommissionens verksamhetsnivå förefaller dock ha ökat komplexiteten, vilket förvärras av att dessa enhetskostnader inte återspeglar de faktiska verksamhetskostnaderna och medför orealistiska begränsningar av resekostnaderna. **Mekanismer för förnyat beviljande har lett till att programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden har blivit mer inkluderande än programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap, eftersom programmet har kunnat nå ut till mindre organisationer och gräsrotsorganisationer.** Avsaknaden av en robust övervakningsram för programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap åtgärdades inom programmet för medborgarskap, jämlikhet, rättigheter och värden genom att man effektiviserade indikatorer och införde särskilda datainsamlingsverktyg.

De främsta fördelarna med programmet för medborgarskap, jämlikhet, rättigheter och värden är direkt projektrelaterade (dvs. möjligheten att genomföra en önskad strategi) men det finns också **bredare och samhälleliga fördelar**. Dessa omfattar ökat nätverkande och samarbete i hela EU, ökad synlighet och erkännande av organisationer som får finansiering genom programmet och möjligheten att testa innovativa strategier för att handskas med samhällsutmaningar, utöka projektets målgrupper och förbättra organisationernas kapacitet.

Programmen Ett Europa för medborgarna, Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap- och programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden har alla varit förenliga med EU:s bredare politik och prioriteringar och deras mål kompletterar andra EU-finansieringsprogram. De effekter som har identifierats genom programmen Ett Europa för medborgarna och Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap skulle troligen inte ha uppnåtts utan särskilt stöd på EU-nivå eftersom stödmottagarna skulle ha haft svårt att genomföra projekt i liknande omfattning eller med samma effekt.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden fyller en lucka i finansieringslandskapet för organisationer i det civila samhället. Dess omfattande uppsättning teman, EU-omfattande täckning, särskilda fokus på EU:s värden, bidrag av betydande storlek, administrationsbidrag och mekanismer för förnyat beviljande gör alla programmet till en viktig finansieringskälla för organisationer som främjar EU:s värden och rättigheter. En av de huvudsakliga fördelarna med programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden är dess förmåga att tillhandahålla oberoende finansieringskällor som gör det möjligt för organisationer att upprätthålla sin självständighet och sträva efter sina mål utan otillbörlig påverkan. Eftersom finansieringsgapet fortfarande är betydande har dock stödmottagarna även andra finansieringskällor om de sammanfaller med programmets ämnesområden och om synergier är möjliga.

De tre programmen hade roller i finansieringslandskapet som medlemsstaterna i allmänhet inte skulle ha haft kapacitet att axla.

Finansieringen från programmen Ett Europa för medborgarna och Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap var avgörande för verksamheter som kräver gränsöverskridande samarbete och ett bredare europeiskt perspektiv eftersom inga liknande nationella eller regionala planer kunde matcha programmets räckvidd och omfattning. Programmet Ett Europa för medborgarna finansierade verksamhet som involverade medborgare och organisationer från flera deltagande länder och främjade en känsla av europeisk identitet och tillhörighet. Programmet Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap gav gränsöverskridande resultat, särskilt en ökad medvetenhet om och förståelse för de rättigheter och den politik som omfattas av programmet, skapade eller förstärkte gränsöverskridande samarbete och partnerskap och skapade bästa praxis och verktyg som användes i flera olika medlemsstater.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden skapar ett tydligt mervärde på samma sätt som sina föregångare. För många organisationer i det civila samhället är det deras enda möjliga finansieringskälla på detta område. **Effekterna av att inte ha något program för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden skulle vara negativa och sannolikt påverka det redan krympande medborgerliga utrymmet i EU.** Respekten för rättsstatsprincipen, grundläggande rättigheter och demokratisk dialog, jämställdhet och rättigheter för personer med funktionsnedsättning skulle också påverkas. Våld mot barn, extremism och radikalism skulle sannolikt öka. Känslan av att vara en EU-medborgare skulle försvagas. Dessa slutsatser stöds av de fakta som har samlats in för denna utvärdering⁵⁴.

⁵⁴ Främst genom samråd med intressenter och experter samt skrivbordsundersökningar om relevanta trender i EU:s medlemsstater.

Det är tydligt att det finns ett fortsatt behov av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden eftersom de utmaningar som dessa program skapades för att ta itu med kvarstår och i vissa fall har förvärrats, t.ex. den ökade polariseringen av samhället, den ökande populismen och extremismen samt hotet mot EU:s värderingar. Många av dessa problem har förvärrats ytterligare av utmaningar som covid-19-pandemin och den ekonomiska nedgång som följde. De behov som programmen Ett Europa för medborgarna, Rättigheter, jämlikhet och medborgarskap- och programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden skapades för att tillgodose är därför fortfarande mycket aktuella och kommer förmodligen att kvarstå under återstoden av denna fleråriga budgetram.

3.2. Lärdomar

På grundval av slutsatserna från interimsvärderingen skulle vissa områden för förbättringar eller uppföljning kunna åtgärdas via det nuvarande genomförandet av programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden.

Programmet uppvisade utmärkta resultat under perioden 2021–2023 där de flesta resultaten överskred delmål och mål i hög grad. Det kan bli nödvändigt att ompröva och se över målen i programmets ram för resultatövervakning för att bättre återspegla programmets faktiska kapacitet och effekter.

Mekanismerna för förnyat beviljande visade att de var effektiva när det gäller att tillgodose kritiska behov inom det civila samhället och för programmets målgrupper. Förutom att fortsätta med programmet kan det vara värdefullt att överväga en eventuell utvidgning och uppskalning av det för att ytterligare stödja sektorn och åstadkomma en ännu större inverkan.

Programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden har redan nått ett stort antal personer. Det är dock i första hand välkänt bland större organisationer med EU-omfattande nätverk, vilket tyder på att dess räckvidd och igenkänning skulle kunna förbättras bland en bredare publik.

Programmets betydande bidrag till främjandet av jämställdhet är en anmärkningsvärd prestation. Denna framgång skulle kunna lyftas fram som bästa praxis och presenteras som en modell för andra program att följa genom att visa effektiva sätt att främja och stärka jämställdhet – och jämlikhet i allmänhet – genom strategisk finansiering och initiativ.

Slutligen finns det fortfarande utrymme för att ytterligare utnyttja de möjligheter som digitaliseringen medför på verksamhetsnivå. Trots den möjlighet som arbetsprogrammen tillhandahåller verkar dessa inslag ännu inte ha skapat intresse eller förmåga att svara på möjligheterna som erbjuds och endast ett fåtal IKT-verktyg har finansierats hittills i jämförelse med andra typer av verksamheter.